

## ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСІБ, ЯКІ ЗАЛУЧАЮТЬСЯ ДО ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

Головін Д. В.

У статті розглядаються деякі проблемні питання забезпечення безпеки осіб, які залучаються до проведення спеціального слідчого експерименту під час розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Наголошено на зовнішніх та внутрішніх факторах небезпеки щодо осіб, які залучаються до проведення спеціального слідчого експерименту при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Встановлено, що до зовнішніх факторів належить протиправне втручання у проведення спеціального слідчого експерименту з боку зацікавлених осіб у результатах кримінального провадження.

Проаналізовано чинне законодавство щодо забезпечення безпеки осіб, які залучаються до проведення спеціального слідчого експерименту. Виявлено низку проблемних питань, що стосуються забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у спеціальному слідчому експерименті під час розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Виявлено стан розробленості питання організаційно-тактичного та матеріально-технічного забезпечення спеціального слідчого експерименту за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Проаналізовано зміст поняття «забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» на підставі викладеного у законодавстві та запропонованого деякими науковцями. Запропоновано власне розуміння поняття «забезпечення безпеки осіб, які залучаються до проведення спеціального слідчого експерименту при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів».

Розглянуті заходи забезпечення безпеки осіб, які приймають участь у спеціальному слідчому експе-

рименті за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Проаналізовано підстави та приводи для вжиття заходів щодо забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у спеціальному слідчому експерименті за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Розібрано підстави та приводи для скасування заходів забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у спеціальному слідчому експерименті за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

**Ключові слова:** спеціальний слідчий експеримент, незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, оперативно-розшукова діяльність, контроль за вчиненням злочину, забезпечення безпеки.

**Holovin D. V. Some questions safety of persons involved in conducting special investigative experiment in the investigation of crimes related to narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors**

The article considers some problematic issues of ensuring the safety of persons involved in a special investigative experiment in the investigation of crimes in the field of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors.

Emphasis is placed on external and internal risk factors for persons involved in a special investigative experiment in the investigation of crimes in the field of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors. It is established that the external factors include illegal interference in the conduct of a special investigative experiment by interested parties in the results of criminal proceedings.

The current legislation on ensuring the safety of persons involved in a special investigative experiment

is analyzed. A number of problematic issues related to ensuring the safety of persons participating in a special investigative experiment in the investigation of crimes in the field of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors have been identified.

It has been established that the issues of organizational, tactical and logistical support of the special investigative experiment in criminal proceedings related to the commission of crimes in the field of drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors are unfortunately not covered in research.

The content of the concept of ensuring the safety of persons involved in criminal proceedings on the basis of the legislation and proposed by some scholars. The own concept of ensuring the safety of persons involved in a special investigative experiment in the investigation of crimes in the field of drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors is proposed.

Measures to ensure the safety of persons participating in a special investigative experiment on criminal proceedings related to the commission of crimes in the field of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors are considered.

The grounds and reasons for taking measures to ensure the safety of persons participating in a special investigative experiment in criminal proceedings related to the commission of crimes in the field of drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors are analyzed.

The grounds and reasons for the abolition of security measures for persons participating in a special investigative experiment in criminal proceedings related to the commission of crimes in the field of drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors are analyzed.

**Key words:** special investigative experiment, illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors, operational and investigative activities, control over the commission of a crime, security.

**Постановка проблеми та її актуальність.** Ефективність проведення спеціального слідчого експерименту за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, забезпечується певними умовами, одною із яких є забезпечення безпеки для життя і здоров'я як самої особи, яка є об'єктом експерименту, так і інших осіб, залучених за їхньою згодою до участі в експерименті. Але виникає питання про те, що може бути джерелом небезпеки. Так, джерелами небезпеки можуть бути як зовнішні, так і внутрішні фактори. До зовнішніх факторів належить протиправне втручання у проведення спеціального слідчого експерименту з боку зацікавлених осіб у резуль-

татах кримінального провадження, до внутрішніх – неналежна правова, організаційно-тактична та матеріально-технічна підготовка до проведення заходу з боку слідчого та оперативних працівників. Якщо подолання внутрішніх факторів відбувається через дотримання законності, правового забезпечення заходу, наявності теоретичних знань та практичних навичок у осіб, які організують та проводять експеримент, то подолання зовнішніх факторів потребує окремого правового, організаційно-тактичного та матеріально-технічного забезпечення. Нині існує певне правове регулювання цього питання, яке передбачене Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993 року, але при цьому є низка проблемних питань, що стосуються, наприклад, кола осіб, яким забезпечується безпека, визначення способів протиправного втручання у проведення експерименту, визначення критеріїв необхідності забезпечення безпеки особам з огляду на аналіз та оцінку реальних ризиків тощо. При цьому питанням організаційно-тактичного та матеріально-технічного забезпечення спеціального слідчого експерименту за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, на жаль, у наукових дослідженнях взагалі не приділялося уваги.

Усе вищевикладене вимагає дослідити правове, організаційно-тактичне та матеріально-технічне забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у проведенні спеціального слідчого експерименту за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Нормативно-правовим та організаційно-тактичним засадам спеціального слідчого експерименту у кримінальному провадженні, пов'язаним із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, приділяли увагу такі вчені, як О.М. Бандурка, О.А. Банчук, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.Г. Бурчак, М.П. Водько, В.О. Глушков, В.В. Голін, Я.В. Давидов, О.М. Джужа, О.Ф. Долженков, О.О. Кваша, А.П. Кіцула, І.П. Козаченко, О.М. Костенко, Л.М. Лобойко, В.П. Меживой, А.В. Мовчан, В.В. Речицький, В.В. Сташис, Є.Д. Скулиш, В.І. Сліпченко, О.Ю. Татаров, В.Я. Тацій, Ю.Е. Черкасов, В.О. Черков та ін.

Дослідженням щодо забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві,

були присвячені роботи М.Ю. Азарова, В.П. Бахіна, В.К. Весельського, В.В. Войникова, В.І. Галагана, О.Ю. Єпіхіна, Є.В. Жарікова, В.С. Зеленецького, Н.С. Карпова, Є.Є. Кондратьєва, М.В. Куркіна, Н.В. Пелипенко, С.М. Стахівського, В.М. Тertiшника, С.О. Яніна та ін.

Аналіз наукових досліджень щодо правового, організаційно-тактичного та матеріально-технічного забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у спеціальному слідчому експерименті за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, показав, що, на жаль, у наукових дослідженнях в юридичних галузях цьому питанню уваги взагалі не приділялося.

**Метою цієї статті є** виявлення та аналіз проблемних питань відносно правового, організаційно-тактичного та матеріально-технічного забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у спеціальному слідчому експерименті за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

**Виклад основного матеріалу.** Правовою основою забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у спеціальному слідчому експерименті за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, є Конституція України [1], Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993 року [5], Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України [2; 3], Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 року [4] та інші закони. При цьому основні питання були висвітлені у Законі України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [5]. Так, у статті 1 Закону законодавець визначає поняття «забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» як здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, житла, здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя, яке відбувається у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті або розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у судовому розгляді кримінальних проваджень [5].

При цьому низка вчених вважає таке визначення недосконалим. Так, О.О. Гриньків визначає забезпечення безпеки як виконання уповноваженими законом органами комплексу необхідних дій (заходів), спрямованих на недопущення можливості завдати шкоди учасникам кримінального судочинства з метою належного здійснення правосуддя [6, с. 106]. А В.М. Тertiшник вважає, що забезпечення безпеки учасників кримінального процесу – це здійснення правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, здоров'я, житла, майна, честі та гідності цих осіб від протиправних посягань з метою створення необхідних умов для належного здійснення правосуддя [6, с. 107].

На нашу думку, поняття «забезпечення безпеки», запропоноване О.О. Гриньківим, є більш вдалим оскільки в ньому передбачена саме мета цього заходу, зокрема належне здійснення правосуддя. Але в жодному із наведених понять не передбачена тактична складова даного заходу, яка також є досить важливою в ефективному забезпеченні безпеки осіб. Також щодо поняття більш конкретизованого, а саме «забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у спеціальному слідчому експерименті за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів», ці поняття є більш загальними, в зв'язку з чим ми надаємо своє поняття даному заходу. Так, забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у спеціальному слідчому експерименті за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, – це комплекс правових, організаційно-тактичних та матеріально-технічних заходів, які здійснюються правоохоронними органами, спрямованих на захист життя, здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань під час проведення спеціального слідчого експерименту, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя та встановлення істини в результаті розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Комплексний захід щодо забезпечення безпеки особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві, не є чимось новим та має свою історію виникнення та розвитку. Так, ще у 60-х роках ХХ століття головний учасник італо-американської мафії Джозеф Валачі вирішив свідчити в суді США

про внутрішню структуру мафії взамін на отримання особистих охоронців довічно. У зв'язку з цим найбільший досвід у проведенні даного заходу нині мають правоохоронні органи США, які були здатні побудувати ефективну та надійну систему забезпечення безпеки особам [7, с. 90]. Ця система у США отримала назву «Програма захисту свідків» та була закріплена на законодавчому рівні ще в 1961 році. Такі програми зараз ефективно працюють і в багатьох європейських країнах.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» право на забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у спеціальному слідчому експерименті за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, за наявності законних підстав мають такі особи: особи, які заявили до правоохоронного органу про злочин у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів або в іншій формі брали участь чи сприяли виявленню, попередженню, припиненню або розкриттю даного злочину; потерпілі від злочину у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів; підозрювані та обвинувачені; свідки; члени сімей та близькі родичі осіб [5]. Але цей перелік осіб не можна вважати вичерпним. Так, О.О. Грінків, С.М. Пашков, Ю.М. Крамаренко неодноразово вказували на необхідність доповнення переліку осіб, відносно яких здійснюються заходи безпеки. Так, під час проведення спеціального слідчого експерименту за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, можуть бути задіяні особи конфіденційно, тобто такі, які не мають певного процесуального статусу [8, с. 9].

Суб'єктами, які забезпечують безпеку осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, є органи, які приймають рішення про застосування заходів безпеки та які безпосередньо здійснюють заходи безпеки.

Рішення про застосування заходів безпеки осіб, які беруть участь у спеціальному слідчому експерименті, приймається слідчим, прокурором, судом, у провадженні яких знаходяться кримінальні провадження щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також органом (підрозділом), що здійснює оперативно-розшукову

діяльність, щодо осіб, які брали участь або сприяли виявленню, попередженню, припиненню кримінальних правопорушень [5].

Також рішення про застосування заходів безпеки може бути прийняте слідчим суддею у випадках, передбачених статтею 206 Кримінального процесуального кодексу України.

Головними у забезпеченні безпеки осіб, які беруть участь у спеціальному слідчому експерименті, є заходи, що приймаються слідчим, прокурором, судом, у провадженні яких знаходяться кримінальні провадження щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. При цьому в законодавстві різних держав перелік цих заходів більш-менш схожий, але є відмінності у застосуванні.

Так, відповідно до ст. 7 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» до заходів із забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у спеціальному слідчому експерименті, належать такі:

- особиста охорона, охорона житла і майна;
- видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку;
- використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;
- заміна документів та зміна зовнішності;
- забезпечення конфіденційності відомостей про особу [5].

Також законодавець передбачає, що з урахуванням характеру і ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна осіб, взятих під захист, можуть здійснюватися й інші заходи безпеки.

Підставою для вжиття заходів із забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у спеціальному слідчому експерименті, є дані, що свідчать про наявність реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу і майну.

Приводом для вжиття заходів із забезпечення безпеки учасників спеціального слідчого експерименту за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також членів їх сімей та близьких родичів може бути:

- заява учасника спеціального слідчого експерименту, члена його сім'ї або близького родича;
- звернення керівника відповідного державного органу;
- отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб [5].

Підставою для скасування заходів безпеки учасників спеціального слідчого експерименту за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, може бути:

- закінчення строку конкретного заходу безпеки;
- усунення загрози життю, здоров'ю, житлу і майну осіб, взятих під захист;
- невиконання особою, взятою під захист, законних вимог органів, що забезпечують безпеку, якщо ця особа письмово була попереджена про можливість такого скасування [5].

Приводом для скасування заходів забезпечення безпеки учасників спеціального слідчого експерименту за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, членів їх сімей та близьких родичів може бути:

- заява учасника спеціального слідчого експерименту, члена його сім'ї або близького родича, щодо якого були застосовані заходи безпеки;
- отримання достовірної інформації про усунення загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб [5].

Заходи щодо безпеки осіб, взятих під захист, застосовуються тільки за наявності підстав.

Орган, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд, одержавши заяву або повідомлення про загрозу безпеці особи, зобов'язані перевірити цю заяву (повідомлення) і в строк не більше трьох діб, а у невідкладних випадках – негайно – прийняти рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки. На своє рішення вони приймають мотивовану постанову чи ухвалу і передають її для виконання органу, на який покладено здійснення заходів безпеки. Ця постанова чи ухвала є обов'язковою для виконання вказаними органами.

У разі наявності в заяві (повідомленні) про загрозу безпеці особи відомостей про кримінальне правопорушення слідчий, прокурор у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, починає досудове розслідування, а орган, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчий суддя, суд направляє заяву (повідомлення) відповідному органу досудового розслідування для початку досудового розслідування. Про прийняте рішення терміново в письмовій формі повідомляється заявник. Орган, якому

доручене здійснення заходів безпеки, встановлює перелік необхідних заходів і способів їх реалізації, керуючись при цьому конкретними обставинами справи і необхідністю усунення наявної загрози. Про заходи безпеки, умови їх здійснення та правила користування майном або документами, виданими з метою забезпечення безпеки, повідомляється особа, взята під захист [5].

Про вжиті заходи безпеки та їх результати орган, який здійснює заходи, інформує слідчого, прокурора, суд, у провадженні якого знаходиться кримінальне провадження, а також слідчого суддю, якщо рішення про застосування заходів безпеки приймалося ним, а в разі усунення загрози подає відповідному органу за місцем перебування особи, взятій під захист, клопотання про скасування заходів безпеки.

Орган, який здійснює заходи безпеки, і особа, яка береться під захист, можуть укласти договір про умови застосування цих заходів та відповідальність сторін.

За наявності підстав для скасування заходів забезпечення безпеки органом, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом виноситься мотивована постанова чи ухвала про їх скасування, яка письмово доводиться до відома особи.

Це рішення може бути оскаржене зацікавленою особою прокурору, відповідному вищому органу, що забезпечує безпеку, а також у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, до суду.

Фінансування і матеріально-технічне забезпечення заходів безпеки здійснюється на основі законодавства України і в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, а також за рахунок осіб, взятих під захист, якщо на це є їх письмова згода.

Контроль за забезпеченням безпеки учасників кримінального судочинства, членів їх сімей та близьких родичів здійснюють відповідно Національна поліція, Служба безпеки України.

**Висновки.** Отже, забезпечення безпеки осіб, що беруть участь у спеціальному слідчому експерименті за кримінальними провадженнями, пов'язаними із учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, – це комплекс правових, організаційно-тактичних та матеріально-технічних заходів, які здійснюються правоохоронними органами, спрямованих на захист життя, здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань під час проведення спеціального слідчого експери-

менту з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя та встановлення істини в результаті розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

#### Література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
5. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23 грудня 1993 р. / *Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
6. Гриньків О.О. Заходи забезпечення безпеки у кримінальному судочинстві: монографія. Тернопіль, Астон. 2012. 260 с.
7. Гриньків О.О. Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства : становлення і розвиток в окремих зарубіжних країнах. *Право і суспільство*. 2007. № 4. С. 89-92.
8. Крамаренко Ю.М. Правові, організаційні та тактичні аспекти забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 21.07.04. Харків, 2005. 17 с.
9. Усенко О.В. Проблема захисту учасників кримінального судочинства. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2003. №7. С. 133-138.

Головін Д. В.,

аспірант кафедри криміналістики та психології  
Одеського державного університету внутрішніх справ